

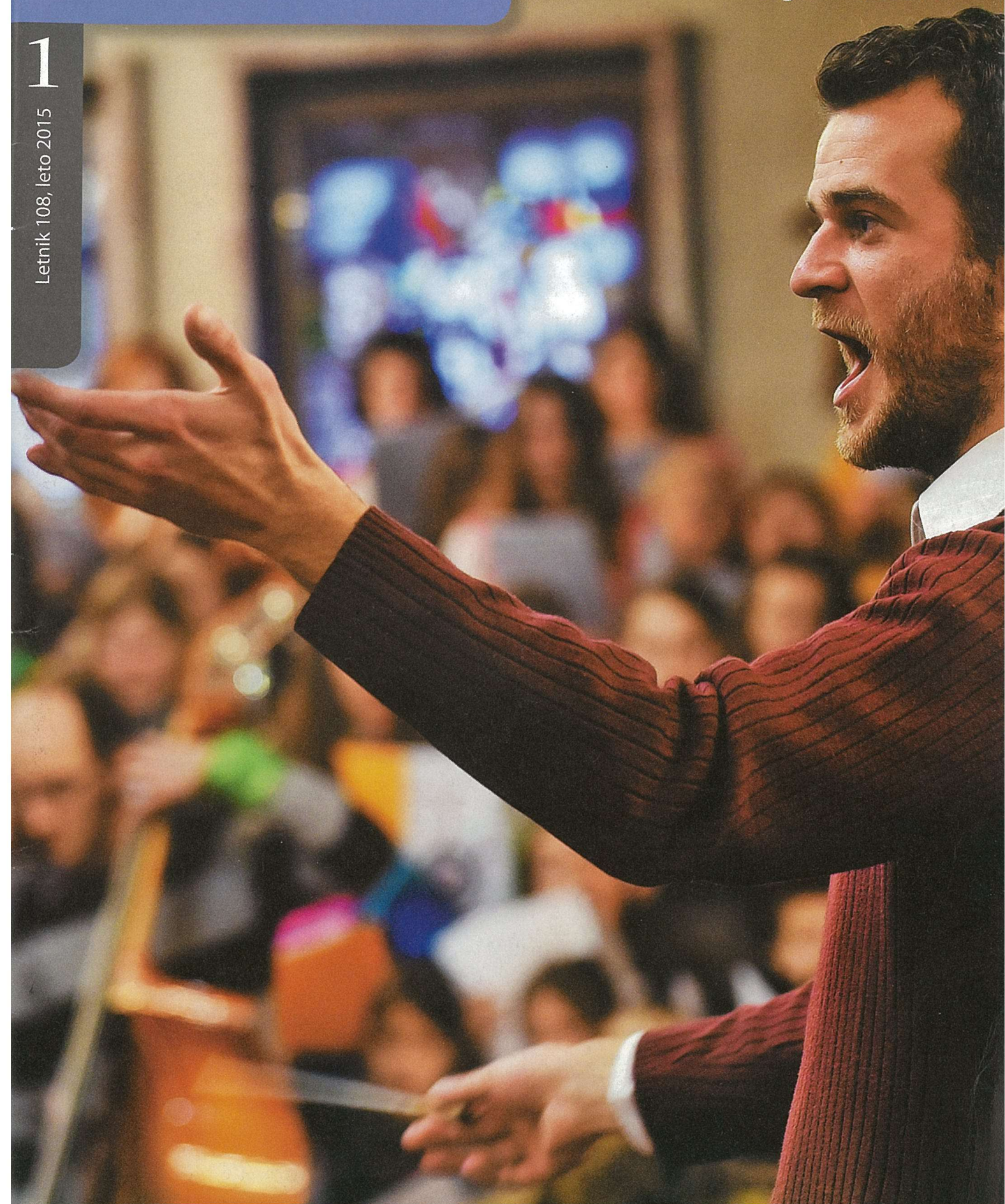
Cerkveni
GLASBENIK
Revija za cerkveno glasbo

POGOVOR
Leon Kernel

ORGLE IN ORGANISTIKA
Orgle v letu 2014

1

Letnik 108, leto 2015

Obnovljene Goršičeve orgle v uršulinski cerkvi v Ljubljani

Na god sv. Cecilije, 22. novembra lani, je bil z blagoslovom in slovesnim bogoslužjem zaključen eden najpomembnejših restavratorskih projektov na orgelskem področju pri nas – obnova Goršičevih orgel v uršulinski cerkvi Sv. Trojice v Ljubljani. Po orglah v Logu pri Vipavi so to v kratkem času že druge velike orgle tega mojstra, ki jim je bil s temeljito obnovo povrnjen prvotni sijaj.

Pod vplivom Ignacija Zupana ml. se je po dvajsetih letih izdelovanja orgel s sapnicami na poteg tudi Franc Goršič odločil, da v svojih orglah prične uporabljati sapnice na stožce. Prve orgle s tem tipom sapnic je leta 1884 postavil v Borovnici (op. 42), kasneje pa je sapnice na stožce vgradil v vse svoje večje orgle, seveda tudi v leta 1891 postavljene orgle v uršulinski cerkvi v Ljubljani. Le-te so po številu registrov – v orglah je trideset pojočih glasov – druge največje v Goršičevem opusu, a hkrati edine s trimanualnim igralnikom in danes dejansko največje ohranjene orgle tega mojstra. Gre tudi za prve orgle, v katere je Goršič na podlagi pridobljenega dovoljenja vgradil poseben pnevmatski mehanizem za hiter vklop in izklop posameznih zvez in registrskih zbiralnikov. Potem ko je Janez Vurnik v svoji radovljiški delavnici do začetka poletja 1891 dokončal mogočno orgelsko ohišje z danes že kar ikonskim reliefom sv. Cecilije v vrhnjem delu pročelja, je Goršič v slabih štirih mesecih na koru v cerkvi izvedel vsa montažna dela ter orgle intoniral in uglasil. Blagoslov novih orgel je bil v nedeljo, 25. oktobra 1891.

Goršičeve orgle v ljubljanski uršulinski cerkvi so bile verjetno eden najbolj impresivnih izdelkov slovenskega orglarstva ob koncu 19. stoletja. To

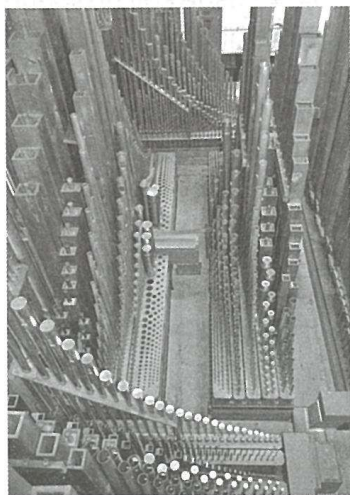

Foto: Brane Košir

Foto: Tamino Petelinšek

je vsekakor mogoče razbrati iz objav v takratnem tisku, med katerimi izstopa podrobno poročilo p. Hugolina Sattnerja v Cerkvem glasbeniku. V njem avtor že kar uvodoma pove, da se še nikoli ni tako rad lotil recenzije novih orgel, v naštevanju in opisovanju vseh tehničnih podrobnosti in zvočnih posebnosti pa prav začetimo Sattnerjevo navdušenje nad velikim delom. Ob koncu svojega poročila celo zapiše, da se uršulinski samostan ponaša z najboljšimi orglami na Kranjskem.

Sattner med drugim omenja tudi posebno kolo za polnjenje meha, s pomočjo katerega lahko en sam človek skrbi, da imajo orgle zadosti sape. Kljub temu so tudi Goršičeve orgle dobrih štirideset let kasneje dobile električni motor za oskrbo glavnega meha z zrakom: najprej je Franc Jenko v orgle vgradil ventilator lastne izdelave, okoli leta 1937 pa so orgle opremili z novim Meidingerjevim ventilatorjem. V začetku marca leta 1976 je orgle popravljaj Anton Jenko, ki je moral v prvi vrsti odpraviti težave z mehaniko in razsušenimi lesenimi deli, poleg tega pa je očistil piščali, izboljšal delovanje zvez in zbiralnikov ter orglam za bolj zanesljivo oskrbo z zrakom dodal še en motor.

Od zadnjega posega so minila skoraj štiri desetletja in tako v župniji kot še posebej v Uršulinskem samostanu Ljubljana, ki je lastnik cerkve, je že nekaj časa tlela želja, da bi te največje ohranjene Goršičeve orgle, na katere je dolga leta igral tudi skladatelj Primož Ramovš, temeljito obnovili. V zadnjih letih je želja prerasla v nujno potrebo, saj orgel zaradi obrabe in resnih poškodb ni bilo več mogoče nemoteno uporabljati. Največjo težavo so predstavljale razpokane sapnice, v katerih je zrak med igranjem

nekontrolirano uhajal v piščali, posledično pa nekateri registri niso bili uporabni. Poleg tega se je v vseh teh letih v notranjosti glasbila in na orgelski omari nabrala debela plast prahu in umazanije, ki pri orglah ne vpliva le na videz, ampak tudi na zvok glasbila. Kot je to pogosto, je bilo pomanjkanje zadostnih finančnih sredstev tudi pri uršulinskih orglah največja ovira za izvedbo prepotrebne obnove. Priložnost se je ponudila spomladi leta 2013, ko je župnija obnovo orgel prijavila na razpis za sofinanciranje kulturnih projektov na področju nepremične kulturne dediščine; uršulinska cerkev v Ljubljani je namreč kulturni spomenik državnega pomena. Na razpisu so bili uspešni, tako da je Ministrstvo za kulturo prevzelo kar 95 odstotkov vseh stroškov obnove.

Še pred tem je župnija pridobila ponudbi dveh orglarjev, od katerih je bila po besedah s. Božene Kutnar, predstojnice uršulinskega samostana, ponudba Braneta Koširja izbrana tako zaradi finančnih razlogov, natančnosti ugotovitev dejanskega stanja orgel kot predvsem zaradi dejstva, da so se obnovitvena dela lahko takoj pričela. Razpisni pogoji so namreč določali, da je potrebno 40 odstotkov sredstev porabiti že do konca leta 2013. Hkrati z izbiro izvajalca za obnovo glasbila je župnija obnovo orgelske omare zaupala Restavratorskemu centru Zavoda za varstvo kulturne dediščine.

Prva faza obnove se je pričela septembra 2013 z odstranitvijo piščali iz orgel, ki jih je bilo potrebno predvsem temeljito očistiti, pri lesenih piščalih pa tudi ustrezno zapolniti in zakitati razpoke, ki so se pojavile zaradi suhega zraka v cerkvi. Na enak način sta bili sanirani tudi povsem razpokani sapnici drugega manuala, s katerima je bilo v zadnjem času največ težav. Vse ostale sapnice je bilo mogoče očistiti in obnoviti neposredno v cerkvi. Obnovitvena dela so obsegala tudi vrsto navidezno drobnih opravil na ventilih, poteznih žicah in letvah, prenosih, regulacijskih vijakih in maticah, brez katerih pa ne bi mogli zagotoviti zanesljivega tesnjenja sapnic ter nemotenega delovanja igralne in registrske trakte. Potek obnove je vseskozi redno spremljala v ta namen ustanovljena komisija – sestavljali so jo s. Božena Kutnar, Tomaž Sevšek Šramel, Dalibor Miklavčič in Gregor Klančič –, tako da je bilo morebitne dileme in odprta vprašanja mogoče sproti reševati. V sodelovanju med komisijo in orglarjem je bila naknadno sprejeta odločitev o ohranitvi Meidingerjevega ventilatorja, skupaj pa so uskladili še številne druge podrobnosti. Skrbno delo ter intenzivna komunikacija vseh sodelujočih sta pripomogla, da lahko danes ponovno govorimo o prvotnem stanju

Foto: Brane Košir

orgel v cerkvi. Poročilo o konservatorsko-restavratorskem posegu med drugim omenja odstranjevanje površinskih nečistoč, zaščito s sredstvom za zatiranje lesnih škodljivcev, kitanje poškodb in luknjic, retuširanje poslikave v tehniki žiljenja (flodra) ter osvežitev pozlate. Vsak, ki je imel priložnost videti obnovljeno ohišje, lahko pritrdi ugotovitvi restavratorjev, da so orgle ponovno zasijale.

Ob blagoslovu orgel je župnija Sv. Trojice izdala priložnostno zloženko, na kateri najdemo izčrpen zapis Tomaža Sevška Šramla o zgodovini in najpomembnejših lastnostih uršulinskih orgel, zloženka pa prinaša tudi misli sodelujočih pri obnovi, izbran slikovni material ter natančno dispozicijo orgel z vsemi podatki o registrih, zvezah, vgrajenih mehanizmih, o oskrbi z zrakom ter o vrsti in višini uglasitve.

Teden dni po blagoslovu, v soboto, 29. novembra, so imeli obnovljene Goršičeve orgle priložnost spoznati organisti in ljubitelji orgel, ki so se v Ljubljani zbrali na Slovenskem orgelskem dnevu – o dogodku smo obširno poročali v pretekli številki revije. Ob tej priložnosti je bila opravljena kolavdacija obnovljenih orgel, pri kateri sta sodelovala tudi gostujoča organista Christoph Bossert in Balázs Szabó. Oba sta se zelo pohvalno izrazila o visokem strokovnem nivoju in kakovostni izvedbi obnovitvenih del, na večernem koncertu pa sta nato prikazala vse zmožnosti Goršičevega glasbila, vključno z zvoki, ki nastanejo z nadzorovanim odpiranjem stožčastih ventilov.

Orgel v uršulinski cerkvi Sv. Trojice danes morda ne bi več označili za najboljše orgle na Krajskem, prav gotovo pa gre za ene najbolj dragocenih zgodovinskih orgel pri nas. Velika sreča je, da je obnova naletela na posluš in podporo državnih inštitucij, tako da lahko danes ob srečanju s temi orglami tudi mi podoživljamo Sattnerjevo navdušenje. ■

Dispozicija orgel: glej str. 16

GORŠIČEVE ORGLE V ŽUPNIJSKI CERKVI SV. TROJICE V LJUBLJANI
Brane Košir in Restavratorski center Ljubljana (2014)

Foto: Tamino Petelinšek

www.druzina.si

cena: 5,90 €